

CONSIDERACIONS ENTORN DE LA GENT DE MAR SETCENTISTA D'ALTAFULLA

A Barcelona, del 17 al 21 de desembre del 1984, tingué lloc el Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya, en el qual foren presentades, entre d'altres, dues comunicacions sobre la gent de mar catalana del set-cents, amb informació sobre els patrons, mariners, pescadors i embarcacions de l'Altafulla del segle XVIII que considerem d'interès per als lectors dels Estudis Altafullencs.

Ens referim, concretament, a les comunicacions «La gente de mar en la Cataluña del XVIII»¹ i «La Catalunya marítima a la segona meitat del segle XVIII. La revista de matricules de Luis de Guzmán (1786)»², que signen Roberto Fernández Díaz i Carlos Martínez Schaw, la primera, i Joaquim Llovet la segona.

El primer treball ha estat bastit amb documentació de les 8 matricules de Mar³, servada als arxius de Simancas i de Don Álvaro de Bazán, del Viso del Marqués. Mentre que per a escriure el segon s'ha utilitzat l'extracte de l'informe de Luis Muñoz de Guzmán, de l'Arxiu-Museu Don Álvaro de Bazán, del Viso del Marqués.

1. R. FERNÁNDEZ DÍAZ - C. MARTÍNEZ SHAW, «La gente de mar en la Cataluña del XVIII» dins *Actes Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya. Població, Món rural. Món urbà* (Barcelona, Edicions de la Universitat, 1984), ps. 553-567.

2. J. LLOVET, «La Catalunya marítima a la segona meitat del segle XVIII. La revista de matricules de Luis de Guzmán (1786)» dins *Actes Primer Congrés d'Història Moderna de Catalunya. Població. Món rural. Món urbà* (Barcelona, Edicions de la Universitat, 1984), ps. 711-720.

3. La Matricula de Mar és el registre de tota la població dedicada a les activitats relacionades amb la mar i, per això, susceptible de ser incorporada a l'Armada: gent de mar (patrons, mariners i pescadors) i gent de mestrança (calafats i mestres d'aixa). L'objectiu de la Matricula era assegurar un contingent permanent d'homes aptes per a fer navegar els vaixells reials. En el decurs del segle XVIII, pel que fa a Catalunya, tingueren lloc matricules de mar els anys 1737, 1754, 1765, 1773, 1786, 1791, 1796 i 1799. La informació que aporten les matricules no és tan exhaustiva i exacta com hom voldria, i això per motius varis com és el fet que seguissin criteris militars i no pas d'estadística econòmica, mentre que les conseqüències d'estar censat —incorporació al reial servei— generava innombrables baixes, per la qual cosa són molt freqüents, en les matricules, els epígrafs «ignorado paradero» o «desertores».

9. ALTAFULLA — Playa

MARINERS I PESCADORS

Pel que fa a la província marítima de Tarragona, els professors Fernández Díaz i Martínez Shaw⁴ faciliten, referides als mariners i pescadors, les dades següents:

Localitat	1737	1754	1765
Sitges	381	430	330
Vilanova	204	420	380
Tarragona	162	311	368
Torredembarra	94	—	220
Altafulla	82	232	130
Cambrils	40	37	87
Vila-seca	32	—	86
Cubelles	31	—	—
Mont-roig	18	—	—
Creixell	15	—	—
Tamarit	9	—	—
Cunit	8	—	—
Calafell	7	—	—
	1.083	1.430	1.601

La consideració de les xifres precedents permet dir que els mariners i pescadors d'Altafulla eren, en cada una de les tres matrícules, el 6,9, el 15,7 i el 8 per 100 del total del corregiment tarragoní, la qual cosa equival a una mitjana quelcom superior al 10 per 100.

PATRONS

Hom disposa, sobre els patrons⁵, de les dades corresponents a les matrícules dels anys 1737, 1754, 1765, 1773 i 1786, les quals, per a la província de Tarragona, donen aquest resultat:

Localitats	1737	1754	1765	1773	1786
Sitges	44	4	13	61	56
Vilanova	55	42	27	124	98
Tarragona	—	23	42	65	67
Torredembarra	—	—	—	—	34

4. R. FERNÁNDEZ - C. MARTÍNEZ, *op. cit.*, ps. 561 s.

5. *Ibidem.* p. 563.

Localitats	1737	1754	1765	1773	1786
Altafulla	20	9	50	79	32
Cambrils	—	4	6	10	12
Vila-seca	—	—	—	—	4
	119	82	138	339	303

La primera impressió que hom pot treure del quatre anterior és el pes que la sots-delegació altafullenca tenia en el conjunt de la província marítima tarragonina, ja que equival al 16,8 per 100 —1737—, al 10,9 per 100 —1754—, al 36,2 per 100 —1765—, al 23,3 per 100 —1773— i al 10,5 per 100 en el moment més baix de tota la centúria, que és l'any 1786. En altres paraules, una mitjana del 19,54 per 100.

EMBARCACIONS

La primera comunicació considerada ens aporta el nombre de vaixells⁶ de la província marítima tarragonina, referit als anys 1754 i 1765, els quals, tot seguit, apuntem:

Localitats	1754	1765
Sitges	41	64
Vilanova	49	45
Tarragona	24	62
Torredembarra	—	31
Altafulla	21	9
Cambrils	3	6
Vila-seca	—	1
	138	218

És a dir, l'any 1754 les embarcacions d'Altafulla suposaven el 15,2 per 100, mentre que el 1765 només eren el 4,1 per 100. La minva encara és més remarcable si hom té en compte que el 1765, respecte del 1754, totes les localitats —menys Vilanova que es manté— han augmentat el nombre dels seus vaixells.

Les notícies sobre embarcacions altafullenques les completarem amb la que, referida a les de pesca, ha extret Joaquim Llovet de la matrícula de l'any 1786. Aleshores, Altafulla comptava de vint-i-dos a vint-i-quatre sardinals, tres o quatre bouets —anomenats «chinchorros» pels altafullencs—, divuit palangres i dos nancers⁷.

6. *Ibidem*, p. 564.

7. J. LLOVET, *op. cit.*, p. 717.

CLOENDA

Les dades precedents permeten adonar que Altafulla, de la matrícula del 1754 a la del 1765, experimentà una davallada molt notable, tant pel que fa al nombre de mariners i pescadors —de 232 a 130, amb pèrdua de 102 homes (el 43 per 100)—, com al d'embarcacions —de 21 a 9, amb pèrdua de 12 (el 42,6 per 100)—. Davant d'això hom no pot deixar de pensar si el temporal de mar que, segons tradició mantinguda viva en la memòria popular fins als nostres dies, negà tants altafullencs i tamaritencs no pogué esdevenir-se entre l'any 1754 i el 1765.

Abona la suposició el fet que l'any 1754, dels 232 homes de mar altafullencs només 3 tenen edats entre els 9 i els 14 anys, mentre que, el 1765, 48, del 130 mariners i pescadors, tenen edats compreses entre els 9 i els 14 anys⁸, la qual cosa pot ser interpretada en el sentit que els fills i germans petits s'han vist impelits a prendre, abans d'hora, el lloc de treball dels pares i germans grans ofegats, per tal de tirar endavant llurs famílies. Un altre reforç per al nostre plantejament ens ve del costat del cadastre d'Altafulla de l'any 1757, que dona 24 homes de mar, distribuïts entre 5 mariners i 19 pescadors⁹, xifra veritablement molt baixa.

Per tot plegat ens atrevim a plantejar la hipòtesi que el daltabaix de la desgràcia marítima patida pels nostres avantpassats pogué esdevenir-se entre l'any 1754 i el 1757. Esperem que, amb el temps, algun investigador ho converteixi en tesi o, al contrari, ens demostrï que no és cert; sigui quin sigui el resultat al que arribi, la historiografia altafullenca li restarà agraïda.

JOAN MATEU I BALLESTER

8. R. FERNÁNDEZ - C. MARTÍNEZ, *op. cit.*, p. 565.

9. L. NAVARRO, *Altafulla a través de su catastro de 1757*. «Estudis Altafullencs» (Altafulla), 5 (1981), p. 31.